

23-03-2021

Škola hrou má budoucnost. Zájem o aktivní a smysluplné učení potvrdily stovky účastníků celostátní konference „Pošli to dál“

Badatelsky orientované a hravé učení má jasné pozitivní dopady na děti. Potvrdily to výsledky čtyřletého projektu zaměřeného na využití nových metod výuky v mateřských a základních školách vyvinutých lektorským týmem muzea v Říčanech u Prahy. Výsledky nového stylu výuky a možnosti jeho využití v současném školství byly v tomto týdnu představeny stovkám pedagogů a lektorů neformálního vzdělávání z celé České republiky na letošní dosud největší konferenci o vzdělávání, nazvané „Pošli to dál“.

Letos uplyne 370 let od prvního vydání spisu Schola ludus, známého také pod českým názvem Škola hrou. Reformní myšlenky Jana Amose Komenského jsou sice stále dávány za vzor, ale v průběhu staletí byly vytlačeny frontální výukou, která dodnes převažuje ve většině vzdělávacích zařízení. Potřeby dnešních dětí, jejich rodičů a učitelů jsou ale jiné, a proto se do popředí dostávají více svobodné koncepty, upřednostňující osvojování dovedností a osobní rozvoj před opakováním naučených odpovědí. *„V současném globalizovaném a digitalizovaném světě, kdy mohou děti čerpat informace z jiných, často mnohem lákavějších zdrojů, ztrácejí školy své výlučné postavení a role pedagogů i žáků se proto pomalu mění. Děti už nejsou tichými posluchači, ale aktivními účastníky procesu učení, a z pedagogů se stávají jejich zkušenější průvodci a partneři rozvoje dovedností,“* říká Mgr. Jakub Halaš, ředitel Muzea Říčany.

Školství je stále velmi rigidním systémem, proto se rozvoji nových vzdělávacích trendů daří zejména mimo běžné mateřské a základní školy, které je později přijímají za vlastní. **K nastavování a testování nových přístupů přispívají velkou měrou kulturně vzdělávací instituce.** Příležitosti se chopilo i Muzeum Říčany, z něhož se v průběhu posledních let vyprofiloval významný trendsetter v oblasti vzdělávání, který si postupně získal přízeň dětí a jejich rodičů, ale také respekt odborné veřejnosti. Poznatky ze zavádění badatelských metod, ověřených lety praxe v zahraničí, nebo vlastní originální metody tvořivé hry do praxe (v uplynulých 4 letech se jich zúčastnily desítky mateřských a základních škol v Praze a ve Středočeském kraji a více než 3000 dětí), sdílel lektorský tým muzea na konferenci „Pošli to dál“. Tu Muzeum Říčany pořádalo společně s partnery – Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Společností pro kvalitu školy, MAP v ORP Říčany a městem Říčany, pod záštitou hejtmanky Středočeského kraje Petry Peckové. Uspořádání konference finančně podpořila Evropská unie.

TVOŘIVÁ HRA, BADATELSKY ORIENTOVANÉ VYUČOVÁNÍ A UČENÍ VENKU

Nové efektivní možnosti vzdělávání nabízejí metody tvořivá hra, originální koncept vystavený lektorkami říčanského muzea pro mateřské školy, a tzv. badatelsky orientované vyučování, které se zaměřuje na žáky základních škol. Obě metody vycházejí z pedagogického konstruktivismu a kladou velký **důraz na aktivní zapojení dětí a na učení v reálném prostředí**. Děti jsou středem veškerého dění a mohou rozvíjet nejen svou kreativitu, ale také zvědavost nebo schopnost řešit problémy.

Tvořivá hra respektuje děti a pomáhá jim objevovat život skrze nejbližší reálné prostředí a nástroje, kterými mohou být překvapivě i nože, pilky a další ostré předměty. „*Metodika dává dětem prostor pro vlastní rozhodování a realizaci svých nápadů. Pedagogové se při ní zaměřují především na proces tvorby, snaží se nedokončovat práci za děti, nabízejí jim různé druhy materiálů a učí je používat nástroje. Mluví s nimi o možnostech, které mohou využívat, přijímají návrhy řešení a dávají dětem čas, který na tvorbu potřebují,*“ popisují autorky tvořivé hry Mgr. Carolina Sidon a Mgr. Petra Skřivánková.

Principy tvořivé hry

1. Hra se prolíná s tvořením. V mateřských školách často končí výrobky na nástěnce nebo na výstavce a dětem tak „tvoření pro tvoření“ nemusí dávat smysl. Přírozenou dětskou potřebou je hra. Když dítě něco vyrábí, chce výsledný výrobek zapojit do svého světa, používat ho jako rekvizitu nebo postavu, hrát si a mít možnost ho přetvářet.

2. Přenášíme aktivitu z dospělého na dítě. Pedagogové v mateřských školách mají velkou tendenci dětem neustále pomáhat – ať už ze zvyku nebo proto, že chtějí, aby všechny děti měly hezký výrobek. Metodika ale stojí na rozvoji kompetencí dítěte. To znamená, že rozhodnutí o tom, co, z čeho a jak se bude tvořit, jak řešit případné problémy a co se bude dít s výsledným výrobkem je na dítěti, ne na pedagogovi. Pro učitelky je zvládnutí tohoto bodu často největším problémem.

3. Zaměřujeme se na proces, ne na výsledek. Práce s dětmi bývá často vedena snahou něco vytvořit, spíše než tvořit. V tvořivé hře nemusí na konci aktivity každé dítě držet v ruce finální výrobek. Cílem je dovednost získaná při procesu tvorby a reflexe toho, s jakými materiály dítě pracovalo, jak se mu podařilo dodržovat pravidla bezpečnosti a jaké muselo řešit problémy.

Díky tomu se mimo jiné eliminuje odtržení od reality, kdy dětem nedáváme příležitost k následnému využití výrobků a ty bez dalšího užitku končí na výstavkách. Nehledě na to, že výtvarná díla bývají zpravidla více počinem samotných učitelek než dětí. Podle pedagogů, kteří už s metodou mají zkušenost, přitom nejsou prezentace finálních výrobků nutné. „*Ve vztahu k rodičům výborně fungují například fotografie zachycující proces, nikoli výsledek,*“ zhodnotila Lenka Kučerová z Mateřské školy U Dlouhé stěny v Jihlavě.

Metodika reaguje na doporučení a odborné podněty České školní inspekce nebo OECD, které upozorňují, že **nízká kvalita předškolního vzdělávání má negativní dopad na další vývoj dětí** a na vzdělávací schopnosti. Místo snah o experimentování nebo kooperaci podle nich stále převažuje frontální způsob vzdělávání a práce s pomůckami, u kterých není dostatečně využito jejich potenciál. „Oceňuji, jak autorky metody citlivě mapují reálné situace v mateřských školách a zaznamenávají konkrétní ukázky přemýšlení představující stereotypy typické pro práci před rokem 1989. Věřím, že učitelkám mohou pomoci uvědomit si, v čem spočívá změna jejich role z toho, kdo vede, řídí a rozhoduje, směrem k tomu, kdo podporuje, umožňuje a ustupuje do pozadí,“ okomentovala metodiku tvořivé hry po jejím prostudování doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D. z Katedry primární pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

„Tvořivá hra mně, učitelce ze staré školy, přináší volnost, radost, nové obzory. Byli jsme naučeni, že dětské výrobky by měly nějak vypadat. Tady ale výsledek není nejdůležitější. Díky tomu se mi začaly zapojovat i malé děti.“

Ivana Vašinová, MŠ U Slunečních hodin, Říčany

„Je nádherný pocit předávat dětem něco smysluplného, něco, co budou v životě opravdu potřebovat. Tím je samostatnost při práci, umění realizovat svůj nápad, nebát se ho zlepšovat, učit se z vlastních chyb a nezdarů, umět po sobě uklidit a umět se radovat z toho, co jsem vytvořil.“

Veronika Svobodová, MŠ Mnichovice

Muzeum Říčany podporuje učitele také v **badatelském učení venku**, které rozvíjí u žáků vztah k místu, kde žijí (místně zakotvené učení). Na výsledky bádání žáci navazují návrhem na zlepšení svého okolí a získávají tak zkušenost, že na jejich aktivním jednání záleží.

Podpora badatelství a výuky venku opět reaguje na šetření České školní inspekce. V dotaznících při mezinárodním šetření TIMSS 2015 totiž uvedlo pouze 44% žáků 4. tříd, že se učí rádi přírodovědu. Tím se řadíme mezi země s nejnižším zájmem o učení tohoto předmětu. **Alarmující je skutečnost, že čeští žáci ze všech zemí do školy chodí nejméně rádi.**

*„Je skvělý pocit vidět, že zavádění nových metod do výuky má reálné dopady na žáky. V dotaznících, které vyplnil vzorek 129 žáků, kteří s námi zažili badatelskou výuku venku, 69 % z nich odpovědělo, že je přírodopis velmi baví či baví. Na otevřenou otázku, co je v hodinách přírodopisu bavilo nejvíce, 81 z nich zvolilo badatelství či výuku venku“, říká mentorka Muzea Říčany Mgr. Kateřina Čiháková. Doporučuje pedagogům inspirovat se sborníkem dobré praxe **Společně ze školy do přírody**, do kterého kromě učitelů zapojených v projektu přispěly osobnosti, které v České republice badatelství a kolegiální podporu posouvají dopředu. Sborník je **[zdarma ke stažení](#)** na webu Muzea Říčany.*

„Myslím si, že teď učit venku opravdu umím. Že díky mentorce Editě jsem dosáhla v BOV velkého pokroku, jde mi to snadno a dělá mi to velkou radost. Umím učit i venku a umím to předat dál.“

Dagmar Bartoňková, ZŠ Nemo, Říčany

ÚSPĚCH KONFERENCE POTVRDIL POSTUPNÉ ZMĚNY V MYŠLENÍ PEDAGOGŮ

Konference „Pošli to dál“ nabídla nejen zhodnocení dopadu nových formátů výuky na kvalitu a atraktivitu vzdělávání, ale také diskusní platformy a workshopy vedené lektory a učiteli. Tyto formáty se osvědčily i v online prostředí, které si vyžádala epidemická opatření. *„Náš školský systém není systémově nastaven k žádoucímu sdílení a vzájemné podpoře. Mimo jiné třeba kvůli obrovskému počtu zřizovatelů škol a sklonům k fragmentaci kapacit. Akce tohoto typu nabízejí učitelům nejen možnost konzultací, ale také jim vracejí potřebnou sebedůvěru,“* uvedl během konference **Arnošt Veselý, vedoucí expertního týmu pro přípravu Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+.**

Zkušenosti ukazují, že pro úspěšnou implementaci nových metod vzdělávání je lepší, když je ve škole rozvíjejí minimálně dva kantoři. Podstatná je také dlouhodobá individuální podpora založená na mentoringu a na kvalitní zpětné vazbě. Proto lektorky Muzea Říčany pracují s pedagogy jako mentorky na jejich vlastních cílech učení a provádějí opakovaně ukázkové aktivity tvořivé hry nebo badatelské hodiny přímo s jejich svěřenci. *„Učitelé nepotřebují jednorázová školení, ale zejména spolehlivé dlouhodobé partnery. Důležitá je také kvalitní metodika s přidanou hodnotou, která musí učitele lákat k jejímu zavedení. Za zcela klíčové považují budování kapacit. Každá škola musí mít systém kolegiální podpory – možnost kvalitní přípravy interních mentorů,“* doplnil Václav Šneberger ze Společnosti pro kvalitu školy.

Muzeu Říčany teď záleží na tom, aby zkušenosti se zaváděním nových metod našly využití i po skončení projektu. Proto sleduje kroky, které podniká Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy při implementaci strategie vzdělávací politiky 2030+. *„Oceňujeme, že se v ní počítá s učením v souvislostech, v reálných situacích a mimo školu a badatelskými nebo projektovými metodami, protože učí děti to, co budou v budoucnu skutečně potřebovat,“* uvedla Adéla Venerová, manažerka vzdělávacích projektů muzea. Za důležitý signál pro zlepšování školní výuky považuje také to, že o konferenci „Pošli to dál“ projevil zájem přes 500 účastníků z celé České republiky, zejména učitelů mateřských a základních škol a lektorů neformálního vzdělávání se zájmem o výuku venku a tvořivé činnosti. **Na konferenci bylo zastoupeno 145 mateřských škol, 111 základních škol a 78 muzeí a dalších vzdělávacích organizací.**

Muzeum Říčany teď chystá Letní školu pro pedagogy mateřských a základních škol, jejíž kapacita se během konference zcela zaplnila. **Zástupci muzea se proto rozhodli během jara uspořádat několik webinářů:**

14. 4. 2021 „Tvořivá hra – principy“

28. 4. 2021 „Badatelsky o přírodě“

29. 4. 2021 „Regionální učebnice – učíme o regionu zážitkem“

5. 5. 2021 „Tvořivá hra – nástroje a tipy z praxe“

Na webináře budou navazovat, pokud epidemická situace dovolí, květnové termíny již prezenčních akreditovaných workshopů se stejnou tematikou. V nabídce na [webových stránkách Muzea Říčany](#) v sekci pro učitele jsou již i podzimní termíny. S metodikou tvořivé hry je možné se seznámit také na nových webových stránkách www.tvorivahra.cz a na podzim také ve formě nové publikace nakladatelství RAABE, jednoho z hlavních pedagogických nakladatelství v Česku. Vydání metodiky nakladatelství doporučila garantka předškolního vzdělávání z Národního pedagogického institutu ČR Hana Splavcová.

Seznam přiložených fotografií:

Tvořivá hra_1: Při práci s nástroji se dítě soustředí.

Tvořivá hra_2: Děti spolupracují a pomáhají si.

Tvořivá hra_2_2: Děti spolupracují a pomáhají si.

Tvořivá hra_3: Při práci s ostrými nástroji se učíme dodržovat pravidla bezpečné práce.

Tvořivá hra_4: Práce s vrtačkou.

Tvořivá hra_5: Škrabka a klacky jsou oblíbenými nástroji a materiály.

Tvořivá hra_6: Dítě experimentuje a kombinuje materiály.

Tvořivá hra_7: Při tvořivých činnostech nedělíme práce na klučíči či holčiči.

Tvořivá hra_8: Používám reflektivní dialog a popisnou zpětnou vazbu.

Tvořivá hra_9: Dítě je na svůj výrobek pyšné, ať vypadá jakkoliv, protože mu to dalo hodně práce.

Tvořivá hra_10: Svěrák a pracovní stůl ve třídě mateřské školy.

Tvořivá hra_11: Při venkovních činnostech používáme plachtu na nářadí.

Badatelství 1: Děti zapisují druhy rostlin na louce do tabulky.

Badatelství 2: Děti pozorují vývoj babočky od housenky až po vylíhnutí z kukly. Loni jsme do přírody vypustili více než 80 baboček paví oko.

Badatelství 3: Venku děti snadněji napadají otázky, které nastartují další práci.

Badatelství 4: Děti se učí pracovat v týmech.

Badatelství 5: Využíváme informační technologie i výtvarné techniky, abychom zjistili, které květy lákají včely.

Badatelství 6: Věnujeme se aktuálním tématům jako je úbytek opylujícího hmyzu.

Badatelství 7: Do nádoby umístíme žížaly, zakryjeme a pak pozorujeme, jak promíchávají vrstvy půdy. Pomohou jejich chodbičky také vsakování dešťové vody do půdy?

Badatelství 8: Na workshopu si učitelé badatelský cyklus vyzkouší v roli žáků.

Badatelství 9: Na Letní škole pro pedagogy se věnujeme také zkoumání kvality vody v rybnících.

Badatelství 10: Pro učení a bádání venku je ideální rozlehlá školní zahrada, jakou má např. ZŠ Jílové u Prahy. Ale v kterékoli obci můžete využít park, ovocný sad nebo jiný veřejně přístupný pozemek.

Badatelství 11: Pro formulaci otázek venku se hodí mazací bílé tabulky.

Badatelství 12: Při učení venku se zlepšuje soustředění a děti získávají vztah k přírodě.

Badatelství 13: Venku se učí děti v pohybu, prožitkem a ve vzájemných interakcích.

Badatelství 14: Pro učení venku nepotřebujete nutně tabuli ani vybavenou venkovní učebnu.

KONTAKT:

Adéla Venerová

605 878 003

adela.venerova@muzeum.ricany.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

